

RECENSIONER

Maria Zackariasson: *Viljan att förändra världen. Politiskt engagemang hos unga i den globala rättviserörelsen*. Boréa Bokförlag, Umeå 2006. 234 s. ISBN 91-89140-46-x.

Orkanen. Så kallas den nya byggnad som rymmer Lärarutbildningen vid Malmö Högskola. Högst upp i huset finns ett bibliotek med en magnifik utsikt över Malmö. Under läsningen av Maria Zackariassons bok, *Viljan att förändra världen. Politiskt engagemang hos unga i den globala rättviserörelsen*, valde jag ofta att dra mig undan till just detta bibliotek. Härifrån kunde jag nämligen inte bara blicka ut över Malmö, klara dagar var det möjligt att se ända till Köpenhamn. Utsiktspunkten var väl lämpad med tanke på att Zackariassons bok handlar om politiskt engagerade ungdomar. I Malmö finns det en lång tradition av starkt politiskt engagemang bland unga, ibland kanske allt för starkt, som då tre unga socialister sprängde strejkbrytarbåten Amalthea i Malmö hamn 1908. Under läsningen av boken pågick (och pågår) dessutom en strid i Köpenhamn mellan politiskt engagerade ungdomsgrupper och starkt konservativa krafter i det danska samhället.

Det är just om politiskt engagemang Zackariassons bok handlar. Hon tar förvisso inte upp det som händer i Köpenhamn, inte heller vad som hände i Malmö vid 1900-talets början. Hon är istället intresserad av ungdomar i den s.k. globala rättviserörelsen i Sverige och Norge: ”Syftet med boken är att, med utgångspunkt i deras erfarenheter och berättelser, undersöka hur politiskt engagerade unga förhåller sig till några av de kulturellt grundade föreställningar om ungdom, politik och demokrati som finns i vårt samhälle idag. Hur formas det egna politiska engagemanget i mötet med sådana föreställningar?” (s. 17). Genom att fokusera på hur globala politiska processer tar form, förstås och utvecklas i det lokala tillför författaren ny kunskap till ett stundtals slumrande etnologiskt intresse för politiken som forskningsfält. Utmärkt så.

Avstampet i boken bidrar starkt till att väcka intresse för ämnet. Zackariasson tar spjärn mot en uppfattning

som spred sig i samhället vid tiden kring millennieskiftet. Unga människor tycktes ha förlorat sitt intresse för politik, vilket kunde medföra allvarliga konsekvenser: ”Den unga generationens bristande intresse för politik beskrevs som ett samhällsligt problem och som ett potentiellt hot mot de demokratiska strukturerna” (s. 15). Men, konstaterar författaren, ”samtidigt var det något annat som höll på att hända” (s. 15). Detta något definieras i boken som en ny social rörelse vilken byggde på en kritik av nyliberalismens intåg i samhället samt en kritik av det inflytande över världsekonomin som multinationella bolag hade tillskansat sig. Deltagarna i denna nya sociala rörelse kom, skriver Zackariasson, att betecknas som globaliseringsmotståndare – åtminstone av de grupper i samhället som uppfattade dem som ett hot. Själva föredrog de benämningen ”den globala rättviserörelsen”, en term som även Zackariasson väljer att använda.

Detta val kan förstås på två sätt. Valet signalerar att boken är skriven med utgångspunkt i ett inifrånperspektiv, författaren vill undersöka hur unga människor som utgör en del av rörelsen uppfattar sitt politiska engagemang. Men valet kan också uppfattas som ideologiskt grundat, att författaren väljer sida i en alltjämt pågående kamp om hur man ska definiera denna rörelse. Hur ser, anorlunda uttryckt, den fältarbetande forskarens relation till fältet ut? Detta var en fråga jag återkom till åtskilliga gånger under läsningen av Zackariassons spännande bok, men självfallet är det en principiellt viktig fråga de flesta forskare brottas med. Många menar kanske att ett fältarbete förutsätter en slags neutralitet, andra är kanske av en annan uppfattning. Somliga menar kanske rent av att ett fältarbete kräver närhet – i exempelvis ideologisk mening – till dem som studeras. Ett ställningstagande kan skapa närvaro i texten, men det är förstås tänkbart att studien håller en värdefull analytisk distans till det som ska studeras. Redan i prologen till *Viljan att förändra världen* möter vi denna problematik. I prologen citeras nämligen ett avsnitt ur författarens fältanteckningar, ett avsnitt som skildrar en politisk demonstration. Läsaren får följa etnografens blick som vältränat observerar vad

som sker inför, under och efter demonstrationen: ”Var nu försiktig imorgon!” säger min kollega. Jag har just berättat att jag ska på demonstration tillsammans med Attac och möts alltså spontant av reaktionen att jag måste vara försiktig. Det har man ju hört hur det går till på sådana där demonstrationer. Upplopp och polisvåld. En massa ungdomar som vandaliserar och löper amok. Eller? ”Du ska väl inte ta med dig barnen?” Nej, jag ska inte ta med mig barnen. Jag ska ju fältarbete” (s. 9). Vid sidan av att det är ett stycke skickligt utformad etnografi som visar vilka föreställningar om unga och politiskt engagemang som finns (och som politiskt engagerade ungdomar har att hantera) så rymmer fältanteckningen också pendlingen mellan aktivism och fältarbete. Zackariasson ska inte undersöka eller studera demonstrationen, hon ska ”på demonstration tillsammans med Attac”, men hon ska samtidigt ”fältarbete”. Prologen fortsätter i samma stil, där fältarbetaren ständigt sugns in i demonstrationens Vi. ”Vi ska demonstrera mot kriget i Irak” (s. 9) och ”Stoppa kriget mot Irak’ övar demonstrationsledarna med oss” (s. 10). [Kursiveringarna är gjorda av recensenten.] Till slut förefaller distansen mellan fältarbetaren och studieobjektet vara helt borta: ”Efter ett tag är det dags att anta ett uttalande om att vi inte stöder krigsplanerna. Jag stämmer in i ett rungande ’ja!’” (s. 11). Men, lyckligtvis för studien, förmår hon slutligen – och inte bara i detta exempel – träda ut ur demonstranternas gemenskap: ”Så småningom drar jag mig hemåt. Dags att skriva fältanteckningar” (s. 11).

Hur ska vi då förstå denna pendling mellan aktivism och fältarbete? Kanske ska vi förstå det som en berättelse om hur politik händer. Offentliga manifestationer talar som bekant ofta till känslorna och det är svårt att inte dras med, även om man är en tränad etnograf. Detta skulle kunna vara ett problem i Zackariassons studie, men så är inte fallet. Istället är den närvaro som förmedlas i etnografin genomgående en av bokens starka sidor. Författaren lyfter fram ett intressant material i form av fältanteckningar och intervjuer. Samma material analyseras på ett dynamiskt vis och hon reflekterar – oftast – på ett lärorikt vis kring sina egna analyser. För all del saknar jag emellanåt en mer utförlig diskussion om ungdomarnas klassstillhörighet. Informanterna förefaller nämligen påminna starkt om de medelklassbarn som lekte revolution vid landets lärosäten under 1960- och 1970-talen. Här hade det därför varit intressant med en utvecklad diskussion kring hur klass bidrar till att forma politiskt engagemang. Detta är dock en mindre invändning, som helhet betraktad tillför Zackariassons bok det

etnologiska studiet av politiska processer nytt bränsle, inte minst genom författarens närvaro i etnografin.

Fredrik Nilsson, Lund

Birgitta Conradson: *Nybyggare i Bromma. Stadsdelarna Nockeby och Olovslund.* Monografier utgivna av Stockholms stad nr 179. Stockholmia förlag, Stockholm 2006. 231 s., ill. ISBN 91-7031-175-7.

En stor stad som Stockholm innehåller ju en mängd stadsdelar och små särpräglade lokalsamhällen. Det är en spännande uppgift att försöka karakterisera dessa städer i staden, avläsa deras särart och ställa dem i relation till sina grannsamhällen. Birgitta Conradson, etnolog från Stockholm och f.d. intendent vid Nordiska museet, har länge haft detta intresse. Hon har två böcker bakom sig om stadsdelen Kungsholmen, den första om Kungsholmen öster om Fridhemsplan recenserades i RIG 1995:4. Nu har hon tagit klivet över Tranebergsbron och intresserat sig för de äldre delarna av Bromma.

Bromma, vid sekelskiftet 1900 ren landsbygd under främst två stora gods, Åkeshov och Ulvsunda, började exploateras av Stockholms stad efter omfattande markinköp i början av 1900-talet. Först byggdes Kungsholms villastad vid Lillsjönäs, sedan kring första världskriget det idylliska Äppelvikens. Stadsdelen Äppelviken och de på 1920-talet tillkomna trädgårdsstäderna Smedslätten och Ålsten fick en omväxlande och hemtrevlig karaktär, huvudsakligen trähus i varierande storlekar, ännu tydligt präglade av de nationalromantiska stilidealerna från sekelskiftet. När sedan Nockeby exploaterades, i slutet av 1920-talet och början av 1930-talet, hade funktionalismen börjat ge avtryck i arkitekturen; Nockeby blev bebyggt med imposanta men rätlinjiga och en aning monotona villor på rätt små tomter. Det är för övrigt intressant att se att funktionalisterna var programmatiskt kritiska till trädgårdsstaden. Gotthard Johansson, en av rörelsens banerförare, talade syrligt om ett gatunät ”som imiterar slingrande skogsstigar samt en bebyggelseform som strör in husen som pepparkaksstugor i en sagoskog”, ett omdöme som egentligen passar bättre om Ålsten än om Nockeby. Man kan lägga till att det väl just är denna bebyggelsens omväxling och oberäknlighet, som gör det äldre Bromma så attraktivt på dagens bostadsmarknad.

Det är alltså Nockeby som står i fokus i Conradsons bok, kanske främst för att hon själv är uppvuxen där och